

İBRÂHİM BİN EDHEM

Tâbiînin meşhûr âlimlerinden ve evliyânın büyüklerinden. 714 (H.96) te Belh şehrinde doğup, 779 (H.162)da Şam'da vefât etti. İsmi, İbrâhim bin Edhem bin Mansûr, künyesi Ebû İshâk'tır. Nesebi hazret-i Ömer'e dayanır. Fudayl bin İyâd, İmrân bin Mûsâ bin Zeyd Râi ve Şeyh Mansûr Selâmi'nin sohbetinde bulunup, VeyselKarânî hazretlerinin rûhâniyetinden istifâde etmiştir. Bağdât, Şâm ve Hicaz'da meşhûr oldu. Üç kıtanın âlimlerinin çoğundan ilim öğrendi. İmâm-ı A'zam hazretlerinin sohbetleriyle olgunlaştı. Dinde fakih ve müctehid oldu. Rumlarla yapılan cihadlara katıldı. Arap lisânını çok fasîh konuşurdu. Yahyâ bin Saîd el-Ensârî, Saîd bin Mezbân, Mukatil bin Süleymân ve Süfyân-ı Sevrî'den, Sevrî de kendisinden hadîs-i şerîf rivâyetinde bulunmuştur. Evzâî, Şakîk-i Belhî, İbrâhim bin Beşar, kendisinden hadîs-i şerîf rivâyetinde bulunmuşlardır. Nesâî, Dâre Kutnî, İmâm-ı Buhârî onun sika, güvenilir bir râvi olduğunu bildirmişlerdir. Buhârî "Edeb", Tirmizî "Tahâret" kısmında kendisinden rivâyette bulunmuşlardır. Babası Edhem, Belh şehri pâdişâhıydı. Kendisi Şehzâde olup, tahtta oturur, avlanmayı severdi. Her türlü imkâna sâhip, her istediğini yer, her istediğini giyer, her emri hemen yapılırdı. Bir yola çıktığı zaman, kırk altın kalkanlı asker önünden, kırk altın gürzlü asker arkasından yürürdü. O bütün bunları terk etmiş ve Allahü teâlâyâ gönül vermişti. Mübârek sözleri ve kerâmetleri dilden dile dolaşmış, muhabbeti hep gönüllerde yaşamıştır. Dünyâ sultânları unutulmuş, fakat O unutulmamıştır. Tâcını, tahtını bırakıp evliyâdan olması şöyle olmuştur: Bir gece tahtı üzerinde uyuya kalmıştı. Gece bir gürültü ile uyandı. Tavan sallanıyordu. seslendi: "Kim o?" Damdaki, "Tanıdık biriyim, devemi kaybettim onu arıyorum" dedi. İbrâhim Edhem, "Hey şaşkın, ne diye damda arıyorsun? Damda deve mi olur?" deyince, damdaki zât, "Ey gâfil, sen Allahü teâlâyı altın taht ve süslü elbiseler içinde arıyorsun. Damda deve aramak bundan daha mı acâyib?" dedi. Bu sözlerden sonra kalbi Allahü teâlânın aşkı ile yandı ve şimdiye kadar yaptığı bütün günahlara, hatâ ve kusurlara tövbe etti. Başka bir rivâyette: Bir gün sarayda umûmi bir ziyâfet verildi. Devlet adamları yerlerini almış, hizmetçiler beklerken, gayet heybetli bir zat çıkageldi. Ne askerlerden

ne

hizmetçilerden hiçbir kimse ona, sen kimsin, burada ne işin var? deme cesaretini bulamadı.

Bu heybetli zâta İbrâhim Edhem sordu: "Ne istiyorsun?" O zât, "Bu handa konaklamak

istiyorum." dedi. İbrâhim Edhem; "Burası han değil, benim sarayımdır." diye cevap verdi. O

zât, "O halde bu saray bundan evvel kimindi?" diye sorunca, İbrâhim Edhem; "Pederimindi!"

dedi. Gelen zât; "Ondan evvel kimindi?" diye tekrar sordu. İbrâhim Edhem; "Filân zâtın!"

dedi. O zât; "Ondan evvel kimindi?" diye sorduğunda, İbrâhim Edhem; "Filân oğlu filânın!"

cevâbına, o zâtın; "Bunlara ne oldu?" suâlîne de İbrâhim Edhem; "Öldüler!" cevâbını verdi.

Gelen heybetli kimse; "Bu nasıl senin sarayın ki, biri gelmeden biri gitmede?" diyerek

geldiği gibi geri çıktı. İbrâhim Edhem o zâtın peşine düştü ve sordu; "Sen kimsin?" O zât da,

"Ben Hızırım." dedi.

Bundan sonra İbrâhim Edhem hazretlerinin derdi çoğaldı. Kalbindeki Allah aşkı fazlalaştı.

Başından geçen bir başka hâdise de şöyledir:

Bir gün atının hazırlanmasını istedi ve av köpeğini de yanına alıp ava çıktı.

Karşısına bir

hayvan çıktı. Onu yakalamak için atını sürdü, gâibden; "Yâ İbrâhim sen bunun için

yaratılmadın ve bununla emr olunmadın!" diyen bir ses işitti. Durdu, sağına soluna baktı

hiçbir kimseyi göremedi. "Allah lânet etsin! Bu İblis'tir!" dedi. Atını tekrar sürdü. Biraz

öncekinden daha kuvvetli ve daha açık; "Ey İbrâhim! Sen bunun için yaratılmadın ve bununla

emir olunmadın!" dendi.

Durup, sağına soluna baktı, hiçbir kimseyi göremedi: "Allahü teâlâ lânet etsin! Bu İblis'tir!"

dedi. Atını tekrar sürdü ve aynı sözleri atının eyeri tarafından işitti ve durdu: "Âlemlerin

Rabbinden bana bir ikaz geldi. Allahü teâlâyâ yemin ederim ki bu günden sonra Allah'a isyân

etmeyeceğim. Rabbim, sâlih insan olmamı istiyor!" dedi. Bu hâdise üzerine pek fazla ağladı

ve elbiseleri göz yaşlarıyla ıslandı. Sonra geri döndü. Bir çobana rastladı. Dikkat edince

bunun, babasının çobanlarından birisi olduğunu anladı. Onun abasını ve başlığını alıp kendi

elbiselerini ona verdi. Her şeyi bırakıp Allahü teâlânın yoluna girdi.

Merv şehrine doğru giderken yolda âmâ bir adamcağız bir köprüden geçiyordu. Gözleri

görmediği için nehre tam düşerken, İbrâhim bin Edhem bunu gördü.

Adamcağıza çok acıdı

ve (Allahümmahfezhu= Ey Alah'ım. Onu muhâfaza et, koru!) diye duâ etti. Bunu söyleyince köprüden düşmekte olan âmâ, köprü ile nehir arasında, boşlukta kaldı, düşmedi. Etrafta bulunanlar, âmâyı tutup yukarı çektiler ve İbrâhim bin Edhem'in büyüklüğünü tasdik ettiler. Bundan sonra Nişâbur'a gitti. Hep nefsi ile meşgûl olmak, her an Allahü teâlâyâ ibâdet ve tâatte bulunmak için, kendisine dünyâ meşgalelerinden uzak, sâkin bir yer aradı. Burada bulunan bir mağarada dokuz sene ibâdet etti. Bu mağarada bulunduğu bir gece yıkanması icab etti. Zemherir günleriydi ve çok şiddetli soğuk vardı. Buzu kırmak sûretiyle gusûl abdesti aldı ve seher vaktine kadar ibâdet etti. Soğuktan donmak üzere olduğunu hissetti. Isınmak için biraz ateş olsa veya üşümemek için sırtımda bir kürk olsa diye hatırandan geçti. Birden sırtında bir kürk bulunduğunu ve bedenini ısıtmakta olduğunu hissetti. Böylece, birazcık istirahat edip, uyumak imkânı hâsıl oldu. Az zaman sonra uyandı. Bu kürkün, çok heybetli bir hayvanın derisinden yapılmış olduğunu anladı. Allahü teâlâyâ hamd etti. İbrâhim bin Edhem hazretleri, bu mağarada kalırken, insanlar onun hâlini anlamaya başladılar. Bu durumda, derhal mağarayı terk etti ve Mekke-i mükerremeye doğru yola çıktı. Sahrada giderken bir zât ile karşılaştı. O zât kendisine (İsm-i a'zam= Allahü teâlanın en büyük ismini) öğretti. Bununla Allahü teâlâyâ duâ etti. Hızır aleyhisselâm ile görüştü. O, kendisine; "Sana ism-i a'zam'ı öğreten kimse, İlyas aleyhisselâm idi." dedi ve çok sohbet ettiler. Daha sonra, İbrâhim bin Edhem'in Nişâbur'da ikâmet ettiği mağarayı ziyâret eden Şeyh Ebû Saîd isminde bir zât, hayret edip; "Sübhânallah! O ne mübârek bir zâtmiş. Burada bulunması bereketiyle burası öyle güzel kokuyor ki, eğer mağarayı misk ile doldursalar öyle güzel kokmaz!" dedi. Nakledildiğine göre İbrâhim bin Edhem Mekke-i Mükerreremeye ulaşabilmek için sahrayı on dört senede kat edebildi. Bir müddet gidiyor, iki rekat namaz kılıyordu. Bu şekilde Mekke'ye ulaştı. Böyle bir zâtın gelmekte olduğunu, Harem-i şerîfte bulunan âlimler haber aldılar ve kendisini karşılamak üzere yola çıktılar. Böyle zâtları karşılamak âdetleriydi. O ise, kimse beni tanımasın diye, bir kâfilenin önüne düşmüş geliyordu. Başka kimseler de kendisini karşılamak ve görmek istiyorlardı. Kâfilenin önünde bulunan İbrâhim bin

Edhem'e yaklaşıp:

"Acaba İbrâhim bin Edhem yaklaştı mı? Harem-i şerîfin âlimleri kendisini karşılamaya

geliyorlar da..." dediler. O ise, "Bırakın o kötü kimseyi! Ondan ne istiyorsunuz?" buyurdu. O

kimseler, İbrâhim bin Edhem'in ensesine bir tokat vurdular ve;"Sen öyle yüksek bir zâta nasıl

kötü diyebilirsin. Böyle söylemekle asıl sen kötü oluyorsun." dediler. İbrâhim bin Edhem de;

"İşte ben de aynı şeyi söylüyorum." buyurdu.

Onlar ayrılıp gittikten sonra kendi nefesine şöyle diyordu: "Sen ne kadar ahmaksın ve

cüretlisin. Mekke âlimlerinin seni karşılamalarını mı arzu ediyorsun? Halbuki onlar mübârek

ve muhterem zâtlardır. Böyle bir şeyi istemeye sen nasıl cesâret edebiliyorsun? Ama sen

-tokat vurulmakla- sana asıl lâyük olana kavuştun." Nitekim kendisini tanıyıp özür dilediler.

Burada kısa zamanda kendisine eş-dost buldu. Çalışıp-kazanarak, alın teri ile nafakasını

temin ederdi.

Nakledildiğine göre, memleketinden (Belh'ten) ayrıldığında geride süt emen bir oğlu

kalmıştı. Çocuk büyüdü. Zengin oldu. Vâlidesine, babasını sordu. O da, "Baban kayboldu.

Mekke'de bulunduğuna dâir bâzı haberler var." dedi. Oğlu; "Anneciğim, ben gidip, babamı

bulmaya çalışacağım ve hizmetinde bulunacağım." dedi. Her tarafa haber gönderip, bu sene

hacca gitmek isteyenlerin kendisine gelmelerini, masraflarını kendisinin karşılayacağını

bildirdi. Bunun üzerine kendisine dört bin kişi geldi. Hepsinin masraflarını karşılayıp, hem

haccetme, hem de babasına kavuşmak arzusuyla yola çıktı. Kâbe-i muazzamaya varınca,

orada hırka giymiş, yamalı elbiseli kimseler gördü ve onlara babasını sordu. Onlar; "O bizim

hocamızdır, Mekke dışından, sırtında odun getirip, satar, parası ile de ekmek alıp bize verir."

dediler. Genç sahraya çıktı. Bir ihtiyarın ağır odun yüklenmiş olarak geldiğini gördü.

Kendisini tâkib etti. O, pazara gidip odunları sattı. Parası ile ekmek alıp dostlarına ikrâm etti.

Onlar ekmek yerken, o da namaz kılıyordu. Dostlarıyla birlikte tavaf yaparlarken, güzel

yüzlü bir genç karşısına gelip durdu. İbrâhim bin Edhem ona bakıyordu. Tavafı bitirdikten

sonra; "O gence bu kadar dikkatle bakmanızın hikmetini anlayamadık." dediler. Buyurdu ki:

"Ben, Belh'ten ayrılırken süt emme çağıında bir çocuğum kalmıştı. Bu genç odur." O genç,

"Babam benden kaçır." endişesiyle, kendisini belli etmiyor, fakat her gün gelip babasını seyrediyordu. İbrâhim bin Edhem bir gün, dostlarından birini alıp, Belh'ten gelen hacı kâfilesinin yanına gitti. Atlardan bir çadır ortasında bir kürsü olduğunu ve oğlunun o kürsüde oturup Kur'ân-ı kerîm okuduğunu gördü. Genç; **"Her halde, mallarınız ve çocuklarınız (sizin için) bir belâ ve imtihândır."** (Tegâbün sûresi:15) meâlindeki âyet-i kerîmeyi okuyordu. Bunu duyunca geri dönüp gitti.Yanıdaki dostu, gencin yanına gitti. Kur'ân-ı kerîm okuması bittikten sonra gence; "Nerelisin?" dedi. O da "Belhliyim." deyince, "Kimin oğlusun?" dedi. O da; "İbrâhim bin Edhem'in oğluyum. Onu ilk defâ dün gördüm. Ama o muydu, değil miydi, iyice bilemiyorum. Benden uzaklaşır korkusuyla kendisine de soramadım." dedi. Gelen zât; "Gelin sizi onun yanına götürüyüm." dedi. Bundan sonra berâberce İbrâhim bin Edhem'in yanına geldiler. Genç, babasını görünce kendinden geçecek şekilde ağladı. Kendine geldiğinde babasına selâm verdi. Babası selâmını alıp, bağrına bastı ve; "Hangi dindensin?" diye sordu. Genç;"İslâm dînindenim." dedi. İbrâhim bin Edhem; "Elhamdülillah!Kur'ân-ı kerîmi de biliyorsun. Peki ilim de tahsil ettin mi?" buyurdu. Oğlu; "Evet!" deyince, o yine hamdetti. Oğlunu yanına alıp ellerini semâya çevirdi. "Yâ Rabbî! İmdâdına yetiş!" diye yalvarmaya başladı. Bunu gören yakınları; "Yâ İbrâhim, ne oldu, niçin yalvarıyorsun?" diye sordular. Onlara; "Oğlumun bağrına basınca şefkati ve sevgisi kalbimde kaynadı. Bunun üzerine bir nidâ geldi: "Yâ İbrâhim! Beni sevdiğini iddiâ ediyorsun. Fakat benimle berâber başkalarını da seviyorsun. Dostluğumuza ortak katıyorsun. Bir kalpte iki sevgi olur mu? Bu dostluğa sığar mı?" Bunu işitince duâ edip; "İzzet, ikrâm sâhibi olan Allah'ım! İmdâdına yetiş! Eğer oğlumun muhabbeti, beni, senin sevginden alıkoyacaksa, ya benim, yâhut da onun canını al, diye duâ ettim. Duâm hemen kabûl oldu. Oğlum kucağımda can verdi." dedi. Buyurdu ki: **"Lokmayı helâlden temin edebilmek için uğraşmak, geceleri ibâdet edip, gündüzleri oruç tutmaktan efdaldır. Çünkü her şeyin başı helâl lokmadır."** Kendisi işçi olarak çalışır, o gün kazandığı ile yiyecek şeyler alıp dostlarına ikrâm ederdi. Bir

defâsında eve geç kaldı. Yol da uzundu. Arkadaşları; "O gecikti. Bâri biz yiyecek ne varsa onları yiyip uyuyalım, beklemiyelim." dediler. Nitekim yemeklerini yediler, yatsı namazlarını da kıldıktan sonra yatıp uyudular. İbrâhim bin Edhem gelince onların uyuduğunu gördü ve bir şey yemeden aç olarak yattıklarını düşünüp çok üzüldü. "Getirdiğim unu yoğurayım, bir şeyler pişireyim de uyandıkları zaman yesinler ve yarın oruca niyet edebilsinler" diye çok uğraşıp, bir şeyler hazırladı. Arkadaşları uyandıkları vakit, onun kendileri için ne sıkıntılara katlandığını görünce, ne yaptığını sordular. O olanları anlattı. Bunun üzerine birbirlerine, "Bakın! O bizim için ne fedâkârlıklara katlanıyor, bizim hakkımızda ne kadar iyi düşünüyor. Fakat biz onu yemeğe beklemiyoruz." deyip, Onun kıymetini daha iyi anladılar ve özür dilediler.

Recâ bin Hayve şöyle anlatıyor: "İbrâhim ile beraber bir gemiye binmiştik. Bir anda gökyüzü karardı. Çok şiddetli bir fırtına başladı. Kendi kendime; "Vah, vah. Gemi batacak galiba." dedim. O sırada; "Hiç korkma! İbrâhim bin Edhem sizinle beraberdir, bir şey olmaz." diyen bir ses duydum. Ondan sonra fırtınanın şiddeti kesildi, selâmetle yolumuza devam ettik."

Bir defâsında gemiye binmişti. Abasını üzerine çekip istirahatete çekildi. Biraz gidince fırtına başladı. Herkes korkup, gemi batacak endişesi ile telâşlandılar. İbrâhim bin Edhem ise, abasının altında istirahatine devâm etti. Gemidekiler kendisine;"Ne kaygısız kimsesin. Herkes can derdinde. Sen ise rahatça yatıyorsun. Bu ne haldir?" dediler. O, gâyet sâkin olarak kalktı ve; "Yâ Rabbî! Bizlere rahmetini göster." diye duâ etti. Bundan sonra fırtına sâkinleşti. Gemide bulunanlar rahatladılar.

Bir gün bir sarhoşun yanından geçiyordu. Ağzı bulaşmış, yerde yatar gördü. Su getirip ağzını yıkadı ve; "Allahü teâlânın isminin anıldığı bir ağzı böyle bulaşmış berbat halde bırakmak hürmetsizlik olur." buyurdu. Sarhoş kendine gelince İbrâhim Edhem hazretlerinin yaptığını ve söylediği sözü bildirdiler. O kimse tövbe etti ve sâlihlerden oldu. Sonra İbrâhim Edhem hazretlerine rüyâsında; "Sen bizim için onun ağzını yıkadın. Biz de senin kalbini temizledik." buyurdular.

İbrâhim bin Edhem, sahraya çıkmıştı. Bir kuyudan su çekmek için kovayı sarkıttı. Geri

çektğinde kovanın gümüşle dolu olduğunu gördü. Hemen geri boşalttı ve tekrar sarkıttı. Bu çekişinde, altınla dolu olduğunu gördü. Bunu da geri boşaltıp, kovayı tekrar daldırıp çıkardığında, kovanın mücevherle dolu olduğunu gördü. Bunun üzerine şöyle niyazda bulundu. "Yâ Rabbî! Bana hazine veriyorsun. Benim arzum bunlar değildir. Ben abdest almak için su istiyorum. İhsân et" diye yalvardı. Kovayı tekrar kuyuya daldırıp çıkardığında su ile dolu olduğunu gördü. Yolda bir taş gördü. Üzerinde "Çevir ve altını oku!" yazılıydı. Çevirdi; "Eğer öğrendiğinle âmel etmiyorsan ne diye bilmediğini öğrenmek istiyorsun?" yazısını okudu ve; "Yâ Rabbî! Seni tanıyan hakkıyla tanıyamamıştır. Şimdi seni bilmeyen bir kimsenin hâli nasıl olur." dedi ve ağladı. İbrâhim bin Edhem hazretleri bir bağda bekçilik yapardı. Bir gün uyuduğunda, ağzında nergis dalı ile bir yılan gelip, dalı sallayarak ona serinlik yaptı. Kendisi anlattı: Bağ sâhibi bir gün gelip bana; "Tatlı nar getir." dedi. Götürdüm. Ekşi çıktı. Yine; "Tatlı nar getir." dedi. Bir tabak daha götürdüm. Bu sefer de ekşi çıktı. Bunun üzerine bağ sâhibi, "Sübhanallah! Bunca zamandır burada bekçisin, narın tatlısını ekşisinden ayırd edemiyorsun!" dedi. Ben de; "Benim vazifem bağı beklemek, hiç tatmadığım narın tadını nereden bileyim?" diye cevap verdim. Bağ sâhibi, "Sendeki bu hâle bakınca İbrâhim bin Edhem'sin diyeceğim geliyor." dedi. Bu sözü işitince tanınmamak için hemen oradan ayrılıp gittim. Huzeyfe-i Mer'aşî, İbrâhim bin Edhem'e hizmet ederdi. Sebebini sorduklarında şöyle anlattı: "Mekke'ye giderken çok acıkmıştık. Kûfe'ye gelince, açlıktan yürüyemez oldum. "Açlıktan kuvvetsiz mi kaldın?" dedi. "Evet!" dedim. Hokka, kalem, kağıt istedi. Bulup getirdim. "Bismillâhirrahmânirrahim. Herşeyde, her hâlde sana güvenilen Rabbim! Her şeyi veren sensin. Sana her an hamd ve şükr eder, Seni bir an unutmam. Aç, susuz ve çıplak kaldım. İlk üçü, benim vazifemdir. Elbette yaparım. Son üçünü sen söz verdin. Senden bekliyorum." yazıp, bana verdi ve; "Dışarı git ve Allahü teâlâdan başka kimseden bir şey umma ve ilk karşılaştığın adama bu kâğıdı ver." dedi. Dışarı çıktım. İlk olarak, deve üstünde biri ile karşılaştım. Kağıdı ona verdim. Okudu, ağlamaya başladı. "Bunu kim

yazdı?" dedi. "Câmide birisi" dedim. Bana bir kese altın verdi. İçinde altmış dinar vardı. Bunun kim olduğunu sonradan, etraftakilere sordum. Nasranîdir (yâni hıristiyandır) dediler. İbrâhim bin Edhem'e bunları anlattım. "Keseye elini sürme. Sâhibi şimdi gelir." buyurdu. Az zaman sonra nasrânî, İbrâhim bin Edhem'in huzûruna geldi. "Bu yazıyı yazan siz misiniz?" dedi. "Evet!" cevâbını alınca; "Çok düşündüm, böyle bir yazıyı yazanın Allah'a olan tevekkülü, ancak hak olan bir dinde olur. Bu parayı verdiğim kimseyi tâkib ederek huzûrunuza geldim. Bana İslâmiyeti anlatır mısınız?" diyerek, kelime-i şهادeti söyledi ve müslüman oldu." Bir kimse kendisinden nasîhat isteyince: "Bağlı olanı aç, açık olanı kapa." buyurdu. O kimse;"Bunu anlamadım." deyince; "**Kesenin ağzını aç, cömert ol, açık olan dilini de tut konuşma.**" diyerek izah buyurdular. Birisiyle arkadaş oldu. Bu arkadaşlıkları bir müddet devam edip, zaman gelip ayrılmaları icâb edince, arkadaşı: "Uzun zaman arkadaşlık ettik bir ayıbımı gördünse söyle bir daha yapmayayım." dedi. İbrâhim bin Edhem cevâbında: "Kardeşim sende bir ayıp görmedim. Ben sana dâima sevgi gözü ile baktım. Onun için seni hep iyi buldum. Senden gördüklerim hep iyi şeylerdi. Ayıp arıyorsan başkalarına sor." buyurdular. Kendisine; "Sen kimin kulusun?" dediler. Titredi, yere düştü ve kendinden geçip yerde çırpınmaya başladı. Bir müddet sonra kendine geldi, kalktı ve bir âyet-i kerîme okudu. "Niçin cevap vermedin?" dediler. İbrâhim bin Edhem; "Korktum, eğer O'nun kuluyum desem, benden kulluk haklarını ister, değilim desem, bunu da diyemem." buyurdu. Vefât ettiği gün; "Yer yüzünün emânı ölmüştür." diye gizliden bir ses duyuldu. Bunu herkes işitti. Fakat mânâsını anlayamadılar. Acaba ne olacak diye merak ettiler. Ne zaman ki İbrâhim binEdhem'in vefât haberi duyuldu, herkes bu sözün İbrâhim bin Edhem için olduğunu o zaman anladılar. Buyurdular ki: "Öbür dünyâda terâzide en ağır amel, burada bedene en zor gelenidir." "İşittiğime göre, kıyâmet günü insan, daha çok utansın diye tanıdıklarının yanında hesâba çekilir." "İlmi, amel için öğreniniz. Çokları bunda yanıldı. İlimleri dağlar gibi büyüdü, amelleri ise zerre gibi küçüldü." "Borcu olan kimse, borcunu ödemedikçe, yağlı ve sirkeli taam yememelidir."

Her zaman şöyle duâ ederdi: **"Yâ Rabbî! Beni günah alçaklığından, sana tâat ve ibâdet lezzetine ulaştır."**

HIÇ UYUMAZDI

Ramazân-ı şerifte ekin biçer, aldığı ücreti muhtaç olanlara verirdi. Gece sabaha kadar ibâdet eder, hiç uyumazdı. "Hiç uyumadan nasıl durabiliyorsunuz?" diyenlere; "Nasıl uyuyabilirim ki, ağlamaktan bir an kesilemiyorum. Bu halde gözüme uyku girmesi mümkün müdür?" derdi. Namazını bitirdikten sonra ellerini yüzüne kapar; "Yaptığım ibâdet doğru ve makbûl olmaz da, eski bir paçavra gibi yüzüme çarparlar diye çok korkuyorum." buyururdu. Bir defasında, ıssız bir yerde, harâbe bir binâda şiddetli soğuk ve ayazın olduğu bir gece, üç kişi ibadet ediyorlardı. Arkadaşları uyuduktan sonra İbrâhim bin Edhem kalkıp, sabaha kadar kapıda bekledi. "Niye böyle yaptın?" dediklerinde; "Arkadaşlarım uyurken bir tehlike meydana gelirse, onu ben karşılayayım. Arkadaşlarım üzülmesinler diye böyle yaptım." buyurdu. Bir defasında sefere çıkmıştı. Aziği bitti; "Benim yüzümden bir kardeşim sıkıntıya, zahmete girmesin." düşüncesiyle uzun müddet kimseden bir şey istemedi.

GÖNÜL HUZÛRU İLE İBÂDET

İbrâhim bin Edhem buyurdu ki: "Bir gece Mescid-i Aksâ'da kalmak istedim. Câmî vazifelilerinin beni görmemeleri için içeride bulunan hasırların arasına gizlendim. Görünce içeride kalmama izin vermezlerdi. Gece, geç vakit olunca kapı açıldı ve içeriye tanımadığım bir zât girdi. Yanında derviş kıyâfetli kırk kişi daha vardı. O yaşlı zât mihrâba geçti, iki rekat namaz kıldıktan sonra öbürlerine döndü. İçlerinden biri; "Bu gece, burada tanımadığımız, bizden olmayan biri var." dedi. Mihrâbda bulunan, tebessüm etti ve "Evet İbrâhim bin Edhem var, kırk gündür kalb huzûru ile ibâdet yapamamaktadır." dedi. Bunları duyunca ben açığa çıktım. Mihrâbda bulunana; "Evet doğru söylüyorsunuz. Lütfen bunun sebebinin de bildiriniz." dedim. O zât şöyle anlattı: "Filân zaman Basra'da hurma satın almıştın. Bu sırada yere bir hurma tanesi düştü. Sen o hurmayı kendi hakkın zannederek aldığın hurmaların içine koydun. Onu yediğin için kırk gündür ibâdetlerinden tad alamıyorsun." dedi. Ertesi gün hurmayı satın aldığım zâtın yanına gittim. Olanları anlatıp kendisinden helâllik diledim. O da hakkını helâl etti ve; "Mâdem ki bu iş bu kadar hassastır. O halde ben

şimdiden sonra hurma satmayı bıraktım." dedi. Sonra dükkânını kapattı. Vakitlerini ibâdetle geçirmeye başladı, nihâyet o da Allahü teâlânın sevgililerinden oldu.

DAHA NE İSTERLER

Kendisine şöyle sordular: Allahü teâlâ; **"Ey kullarım, benden isteyiniz, kabûl ederim, veririm."**

(Mü'min sûresi: 60) buyuruyor. Halbuki istiyoruz vermiyor? Cevâben buyurdular ki: "Allahü teâlâyı çağırırsınız O'na itâat etmezsiniz. Kur'ân-ı kerîmi okursunuz, gösterdiği yolda gitmezsiniz. Cenâb-ı Hak'ın nîmetlerinden faydalanırsınız. O'na şükretmezsiniz. Cennet'in ibâdet edenler için olduğunu bilirsiniz, hazırlıkta bulunmazsınız. Cehennem'i âsiler için yarattığını bilirsiniz, ondan sakınmazsınız. Babalarınızın, dedelerinizin ne olduklarını görür, ibret almazsınız. Ayıbınıza bakmayıp başkalarının ayıplarını araştırırsınız. Böyle olan kimseler, üzerine taş yağmadığına, yere batmadıklarına, gökten ateş yağmadığına şükretsinler. Daha ne isterler? Duâlarının neticesi, yalnız bu olursa yetmez mi."

İŞTE GERÇEK SULTANLIK

İbrâhim bin Edhem bir gün deniz kenarında oturmuş, elbisesini dikiyordu. Memleketin vâlisi yanındakilerle birlikte oradan geçerken İbrâhim bin Edhem hazretlerinin başında durdu. Vâli onu seyrederken şöyle düşündü: "Bak şu dünün hükümdârına! Böyle yapmakla eline ne geçti?" İbrâhim bin Edhem vâlinin aklından geçenleri anlamıştı. Kaldırıp iğnesini denize fırlattı. Sonra; "Balıklar iğneyi getirin." deyince, bir balık, ağzında İbrâhim Edhem'in denize attığı iğneyi getirdi. İbrâhim bin Edhem iğneyi balığın ağzından aldıktan sonra vâliye döndü: "Elime bu iğne geçti!" buyurdu. "Yâni; ben Allahü teâlâdan gayri olanları bırakıp, bütün varlığımla O'na döndüğüm için, bu balıkları bana hizmetçi etti ve bana bu kerâmeti verdi!" demek istedi.

NASÎHATLERİN ÖZÜ

Kendisinden bir zât nasîhat istediğinde buyurdu ki:

Altı şeyi kabûl edip yaparsan, hiçbir işin sana zarar vermez. Dünyâda ve âhirette rahat edersin. O altı

şey şunlardır:

1. Günah yapacağın zaman Allahü teâlânın sana verdiği rızkı yeme.
2. O'na âsî olmak istersen, O'nun mülkünden çık. Mülkünde olup da ona isyân etmek uygun olur mu?
3. O'na isyân etmek istersen, gördüğü yerde günah yapma. Görmediği yerde yap. O'nun mülkünde olup, verdiği rızkı yiyip, gördüğü yerde günah yapmak uygun değildir.

4. Can alıcı melek, rûhunu almaya geldiği zaman tövbe edinceye kadar izin iste. O meleği kovamazsın. Şimdi kudretin var, güç kuvvetin yerinde iken tövbe et. Tövbe edilecek zaman bu zamandır. Zîrâ ölüm çok âni gelir.

5. Mezarda Münker ve Nekir isimindeki iki melek, suâl için geldiklerinde, onları kov seni imtihân etmesinler. Soran kimse; "Buna imkân yoktur." dedi. İbrâhim Edhem buyurdu ki; "Öyle ise şimdiden onlara cevap hazırla."

6. Kıyâmet günü Allahü teâlâ; "Günâhı olanlar Cehennem'e gitsin." diye emir edince ben gitmem de. Soran kimse dedi ki: "Bu sözümü dinlemezler." Nasîhatları dinleyen kimse tövbe etti ve ölünceye kadar tövbesinden vazgeçmedi.

HELAL LOKMA

İbrâhim bin Edhem hazretleri helal lokma yemeye çok dikkat eder ve herkese tavsiye buyururlardı.

Bir gün kendisine falanca yerde bir genç var. Gece gündüz ibâdet ediyor, kendinden geçiyor, dediler.

Gencin yanına gidip üç gün misâfir kaldı. Dikkat etti, söylediklerinden daha çok şeyler gördü.

Kendinin soğuk, hâlsiz, habersiz, gencin ise, böyle uykusuz ve gayretli hâline şaşırıp kaldı. Genci,

şeytan aldatmış mıdır, yoksa hâlis ve doğru mudur anlamak istiyordu.

Yediğine dikkat etti. Lokması

helâlden değildi. "Allahü ekber, bu hâlleri hep şeytandandır." deyip, genci

evine dâvet etti. Kendi

lokmalarından bir tane yedirince, gencin hâli değişip, o aşkı, o arzusu, o

gayreti kalmadı. Genç,

İbrâhim'e sorup; "Bana ne yaptın?" deyince; "Lokmaların helâlden değildi.

Yemek yerken, şeytan da

midene giriyordu. O hâller, şeytandan oluyordu. Helâl yiyince şeytan giremedi.

Asıl, doğru hâlin

meydana çıktı." dedi.

1) Hilyet'ül-Evliyâ; c.7, s.367, c.8, s.3

2) Tezkiret-ül-Evliyâ; c.1, s.47

3) Nefehât-ül-Üns; s.95 (Lâmiî Tercümesi)

4) Tam İlmihâl Seâdet-i Ebediyye; (49. Baskı) s.1094

5) Tabakât-üs-Sufiyye; s.27-38

6) Sıfat-us Safve; c.4, s.134

7) Vefeyât-ül-A'yân; c.1, s.31

8) Ravdur-Reyâhîn; s.58, 68, 87, 124,

9) Nevâdir-ül-Âlem; s.3, 44, 116

10) İslâm Âlimleri Ansiklopedisi; c.2, s.226

11) Menâkıb-ı İbrâhim binEdhem